

2024 год

ЮБІЛЕЙ ПЕРШАГА
ВЫДААННЯ

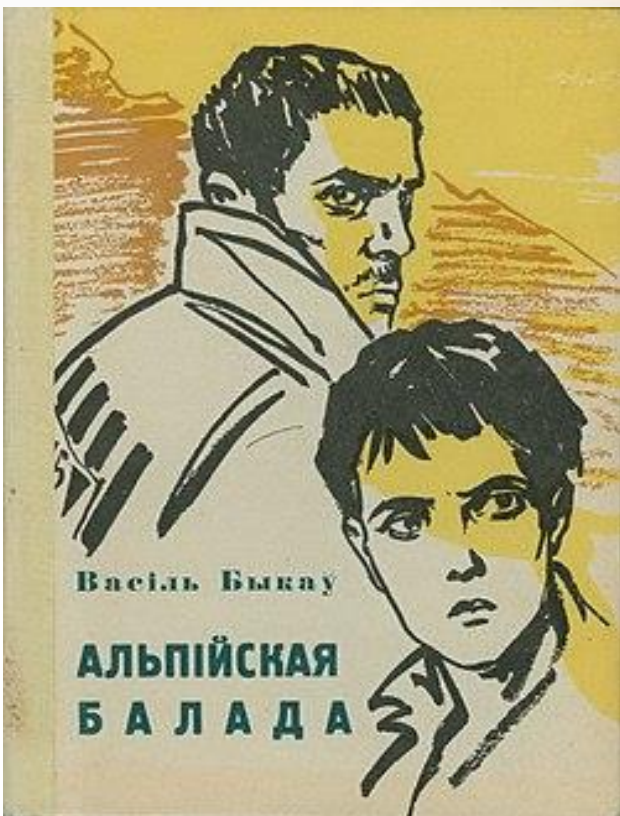
Звесткі з архіва
Нацыянальнай кніжнай палаты Беларусі

Кніга, як і чалавек, мае дату нараджэння – год, калі яна ўпершыню была апублікавана. І, канешне, у кніг бываюць юбілеі, а яны, як вядома, з'яўляюцца своеасаблівымі каталізатарамі ўспамінаў і служаць нагодай для таго, каб звярнуць увагу на выдатныя старонкі гісторыі літаратуры і кнігадрукавання і ўвогуле ацаніць «базу даных» культурнай спадчыны, асэнсаваць яе ўнікальнасць.

У гэтай рубрыцы прадстаўлена інфармацыя аб мастацкіх творах класікаў беларускай літаратуры, першыя выданні якіх захоўваюцца ў архіве Нацыянальнай кніжнай палаты Беларусі і для якіх 2024 год з'яўляецца юбілейным.

60 гадоў

**Быкаў, В. У. Альпійская балада : Аповесць / В. У. Быкаў.
– Мінск : Беларусь, 1964. – 189 с.**

Аповесць Васіля Быкава (1924–2003) «Альпійская балада» – гэта твор пра тры дні жыцця беларуса Івана і італьянкі Джуліі, уцекачоў з фашысцкага канцлагера ў Альпах. У аповесці 24 главы і эпілог. У кампазіцыю ўваходзяць таксама лірычныя адступленні ў выглядзе гісторыі пра ранейшыя ўцёкі Івана з лагернага зняволення і яго сімвалічны сон.

Першапачаткова аповесць была апублікавана ў часопісе «Маладосць» (№1, 1964). У тым жа годзе твор выйшаў асобнай кнігай. Выданне мела ілюстрацыі, выкананыя Юзафам Пучынскім (1922–2007). Тыраж склалі 7 000 экзэмпляраў.

«Альпійская балада» : 60 гадоў

Падзеі ў аповесці адбываюцца ў сярэдзіне Вялікай Айчыннай вайны. З лагера ваеннапалонных у Аўстрыі каля Лахтальскіх Альпаў удалося ўцякці Івану Цярэшку. Калі ён апынуўся ў лесе, то заўважыў, што за ім нехта ідзе. Гэта была маладзенькая чарнавокая і мініяцюрная італьянка Джулія і яшчэ адзін гефтлінг (палонны). Спачатку Іван беспаспяхова спрабуе пазбавіцца ад іх, бо аднаму бегчы значна лягчэй, але кінуць дзяўчыну ён не змог. Іван і Джулія разумеюць адзін аднаго на сумесі рускай і нямецкай моў. Галодныя і змучаныя, яны блукаюць у самых прыгожых гарах Еўропы, з цяжкасцю ўсведамляючы, што горы яшчэ могуць быць прыгожымі, а мужчына і жанчына здольныя думаць не толькі пра вайну і небяспеку. Уцекачы выйшлі на прыгожы альпійскі луг, на якім правялі суткі – усё, што ім было адмерана ў жыцці.

У Івана сыходзіць крывёй рана на назе: яго ўкусіла сабака, калі бег з лагера. Іх зноў наганяе вар'ят гефтлінг. Яны даюць яму яшчэ трохі хлеба. Гефтлінг знікае, але праз суткі прыводзіць за сабой немцаў. Івану з Джуліяй зноў даводзіцца бегчы, але яны трапляюць на край абрыву. Немцы спускаюць сабак. Іван бачыць унізе снег. Ён з усіх сіл шпурляе Джулію на гурбу. Сам скокнуць не можа – замінае параненая нага. На Івана кідаюцца сабакі...

Пасля вайны родныя Івана Цярэшкі атрымалі ліст ад італьянскай камуністкі Джуліі Навэла. Яе выратавалі партызаны. На час вайны Джулія далучылася да іх, а потым працавала ў Саюзе барацьбы за мір. Яна выхавала сына Джавані, якому ўжо васьмнаццаць гадоў. Джулія настаяла, каб сын Івана вывучыў рускую мову. Сама яна шкадавала толькі аб тым, што ў яе няма ніводнага фотаздымка Івана.

«Альпійская балада» : 60 гадоў

Загадкі ўзнікнення сюжэта.

Васіль Быкаў пісаў у сваёй апошняй мемуарнай кнізе «Доўгая дарога дадому», што сюжэт твора ён знайшоў падчас вайны ў аўстрыйскім гарадку: «Тады ж у нейкім аўстрыйскім гарадку я спаткаў правобраз сваёй будучай Джуліі. У гарадку тым, як, зрэшты, і ў многіх іншых аўстрыйскіх гарадках, было шмат прыгнаных з усходу (ды і з захаду таксама) рабочых, што працавалі на аўстрыйскіх ваенных заводах. Жылі яны ў вялізных даўгіх бараках, а як горад займала Чырвоная армія, разбрыдаліся, хто куды. Вядома ж, кіруючы найперш на радзіму, калі тое было магчыма. Неяк мы сталі калонай машын з гарматамі на гарадской вуліцы, чакалі, пакуль начальства наперадзе штось вырашыць. І тады ля машын паявілася спрытнёная чорнавалосая дзяўчынка ў паласатым убранні, якая нешта пыталася ў салдат, што сядзелі ў кузавах. Аказваецца, пыталася пра нейкага Івана. Канешне, амаль з кожнага кузава ёй адгукаўся які-небудзь Іван, але дзяўчына круціла галавой — не. Так яна абышла калону, не знайшоўшы таго, хто быў ёй патрэбны. Тады я падышоў да яе і папытаўся, каго яна шукае? На кангламераце нямецка-руска-італьянскіх словаў яна распавяла, што яе імя Джулія, яна італьянка і шукае рускага палоннага Івана, з якім летась разам уцякала з канцлагера. У гарах іх схапіла паліцыя, яе зноў кінулі ў канцлагер, а што стала з Іванам, яна не ведае. Цяпер яна мае надзею знайсці яго сярод чырвонаармейцаў. Канешне, то была марная надзея. Але невялікая тая гісторыя запомнілася мне, каб гадоў пра 20 зрабіцца “Альпійскай баладай”».

Вядома і такая гісторыя, што незадоўга да смерці, знаходзячыся ў Празе, Васіль Быкаў прызнаўся журналісту і публіцысту Віталю Тарасу: ніякага прататыпа не было, Джулія — персанаж поўнасьцю прыдуманы...

«Альпійская балада» : 60 гадоў

●Аповесць «Альпійская балада» перакладзена на шматлікія замежныя мовы, часта выдавалася за межамі Беларусі. Першая публікацыя на рускай мове была ў часопісе «Огонёк» (№12-16 за 1964 год). Наступная публікацыя была ў той жа год у «Раман-газеце» (№19), для якой Васіль Быкаў перапрацаваў і дапоўніў тэкст.

●У 1964 годзе на Белтэлерадыёкампаніі была запісана радыёпастаноўка твора.

● У 1965 годзе на кінастудыі «Беларусьфільм» быў зняты аднайменны мастацкі фільм. Рэжысёр Барыс Сцяпанаў. Карціна стала адным з лідараў Савецкага пракату ў 1965 годзе, уладальнікам прызга за лепшы фільм на Індыйскім міжнародным кінафестывалі, а любоў Румянцава атрымала дыплом Саюза кінематаграфістаў СССР і прыз «За лепшае выкананне жаночай ролі» на кінафестывалі рэспублік Прыбалтыкі, Беларусі і Малдовы.

●У 1967 годзе ў Беларускім дзяржаўным тэатры оперы і балета Яўгенам Глебавым быў пастаўлены балет «Альпійская балада» пад кіраўніцтвам дырыжора Газіза Дугашава.

Кадры з кінафільма. Станіслаў Любшын і Любоў Румянцава ў галоўных ролях.